

LEBRIS

We know
books

DESPRE ANTIPLAGIAT.

SCURT MANUAL PENTRU STUDENȚI

POMPILIU ALEXANDRU
coordonator

**SILVIU MILOIU, CONSTANȚA MĂTUȘESCU,
STELUȚA IONESCU, MARIUS MIHĂLĂCHIOIU,
EMILIAN BULEA**

TRITONIC

Tritonic Books

București - 2025

CUPRINS

Ce este o lucrare științifică?	7
Patologii specifice abordării științifice	16
Ce este plagiatul?	19
Cum ajungem să plagiem?.....	20
Ce înseamnă să plagiezi? În câte feluri se poate plagia?.....	25
Mai mult sau mai puțin aproape de plagiat.....	39
Utilizarea programelor informatice în scopul detectării plagiatului.....	42
Ce spune legea despre plagiat?	45
Concluzii	52

CE ESTE O LUCRARE ȘTIINȚIFICĂ?

Sferea *literaturii* este una extrem de cuprinzătoare. De obicei, când folosim acest termen, îl utilizăm în limbajul cotidian într-un mod „restrâns”. De fapt, această restrângere nu este una greșită, dar poate să producă o anumită confuzie. Termenul este pus într-o *sinecdocă* (termen care provine din greaca veche, însemnând „înțelegere simultană”). Aceasta este o figură de stil prin care unui cuvânt îi este atribuit un sens mai larg sau mai restrâns, extinzându-l sau restrângându-l foarte mult. Altfel spus, sinecdoca este figura de stil prin care un întreg este redat printr-o parte sau o parte prin întreg. De exemplu, spunem că vedem în zare o *pânză* (o parte a unui întreg) pentru a spune, de fapt, că vedem o *corabie* (întregul). Sau, „România a câștigat turneul de tenis.” (pentru a spune că Simona Halep a câștigat respectivul turneu; o persoană este asemuită întregului). Exact același lucru se petrece și cu termenul nostru, „literatură”. În limbajul curent, el este atribuit unei părți ale sale, trimite de fapt la o anumită specie de literatură, anume *beletristica*. Prin acest termen se înțelege doar o literatură artistică (romanele reprezintă forma cea mai cunoscută ce alcătuiește beletristica).

Dar prin termenul de *literatură* – care provine din latinescul *littera* = literă – se înțelege orice discurs/text care este pus într-o formă orală sau scrisă. Reprezintă, așadar, un lucru scris sau rostit prin care un anumit conținut este transmis cu un anumit scop. Literatura exploatează multe resurse mentale/lingvistice și de comunicare pentru a influența un destinatar.

Când spui sau scrii ceva, o faci *pentru cineva și pentru ceva anume*, adică ai ceva de spus. Dacă nu, așa cum proverbul arab o spune, mai bine taci („dacă nu ai ceva mai bun de spus decât liniștea, atunci taci”).

Astfel, există o literatură științifică, pe lângă cea artistică. Există o literatură de informare (jurnalism, relații publice, publicitate etc.), una politică, eseistică, filosofică etc. De obicei, sistemul educativ se folosește de literatura aceasta, înțeasă în sensul cel mai larg cu putință, pentru a-l pune pe elev/student în contact cu diferite forme de structuri care să-l ajute să *înțeleagă* lumea din care face parte.

Literatura este, alături de *experiență*, un instrument special care ne face să atingem anumite performanțe individuale. De fapt, ea este un *gen de experiență*, căci ne pune mintea în situații provocatoare, care cer din partea noastră un răspuns adecvat. A citi o carte înseamnă să ai acces la o anumită experiență. Să nu uităm că, din punctul de vedere al neuroștiințelor, creierul nostru, în momentul în care intră în contact cu o lume – fie ea și imaginară, așa cum găsim într-un roman SF – el percepe acea lume ca fiind una reală! Se comportă ca și cum ar fi reală. Ne scufundă într-o lume care este plină de experiențe noi.

Apoi, cu ajutorul limbajului, care se poate dobândi numai prin acest antrenament literar, prin termenii noi pe care îi dobândim, reușim să *îmbogățim universul experiențelor*. Un om cu un vocabular sărac este un om care nu poate să aibă acces la o lume prea bogată. Cuvintele sunt cele care reușesc să descrie lumea în nuanțe diferite, uneori extrem de bogate. Să nu uităm că omul, ca primă „meserie” pe care a avut-o, a fost aceea de lingvist; Adam avea ca „sarcină” în Paradis: să dea nume lucrurilor. De fapt, el *reconstruia lumea într-un mod complex*. Suntem ființe care se definesc într-un mod cât mai adecvat doar în funcție de limbajul (sau limbajele) pe care le

stăpânim. Avem acces la diferite lumi, universuri, în măsura în care suntem în stare să le proiectăm în limbaj. Așadar, literatura devine un fel de instrument cu ajutorul căruia putem să experimentăm diferite moduri de gândire ale acestor universuri. Omul de știință, care este interesat mai puțin de aspectele estetice prezente în limbaj, caută să expună un conținut informativ *de o cât mai mare acuratețe față de un set de teorii sau de rezultate ale unor experiențe și experimente*. Pe acest om de știință îl interesează, deci, să fie cât mai obiectiv. Literatura științifică pe care el o realizează va fi supusă unor exigențe foarte mari, apelând de cele mai multe ori la un aparat logic matematic pentru a-și întări și legitima demersurile.

Ceea ce dorim să subliniem aici este faptul că există mai multe tipuri de literatură, deci *mai multe tipuri de discurs*, iar de aici se deduce imediat faptul că *există mai multe moduri de lectură și de scriere a acestor discursuri*. O eroare curentă întâlnită în sistemul actual de educație constă în confuzia modurilor de lectură. Toți elevii/studenții și-ar dori să învețe la fel de ușor și de plăcut așa cum ar face-o citind un roman sau privind un film. *Nu se poate acest lucru*. Asta pentru că nu se aplică aceeași *metodă, tehnică de lectură* peste tot. Un roman este ușor de reținut pentru că există niște mecanisme mentale care se pun în mișcare în situația respectivă de lectură, mecanisme care facilitează memoria – anume imaginația, empatia, identificarea (cu anumite personaje, de exemplu), reveria etc. – dar memorarea singură nu înseamnă să înveți.

Pe lângă memorie – care se exersează deplin doar într-un singur caz, anume citind/reținând poezii, dramaturgie – este nevoie și de inteligență. Inteligența se formează cu ajutorul altor mecanisme decât cele prezentate mai sus în cazul lecturării unui roman. Citind multe romane poți în primul rând să devii mai empatic, imaginativ, să-ți îmbogățești experiențele de zi cu zi și să fii în stare să ai un vocabular bogat, apt să

descrie o multitudine de lucruri trăite, experimentate. Poate, desigur, influența și inteligența, dar există alte căi dedicate strict antrenării acesteia. Citind o carte de matematică sau de filosofie/eseistică așa cum citești un roman, nu prea ai șanse să obții același tip de satisfacție.

De aceea foarte mulți resping aceste lecturi, fiind considerate „grele”. De fapt, orice carte de specialitate (sociologie, economie, știință exactă etc.) presupune un alt set de tehnici de abordare. Aici se află cheia *înțelegerii* acestor alte discursuri. Iar aceste tehnici care ne conduc la înțelegere presupun o mai intensă exersare a facultăților cognitive. Accentul cade pe: 1. Capacitatea noastră de a pune întrebări (adresate textului, problematizări); 2. Desfacerea discursul în schemele sale argumentative (a expune clar care sunt argumentele); 3. Identificarea, definirea și caracterizarea unei serii de concepte cheie pe care se sprijină respectivele discursuri; 4. Capacitatea de a putea formula pe larg în ce constă subiectul respectivului discurs; 5. A fi în stare să *repeți și să verifici* întreg conținutul discursiv pentru a vedea dacă s-au înțeles lucrurile.

Cu alte cuvinte, întreg acest demers de învățare/înțelegere, fie că se aplică beletristicii, fie altor genuri discursiv literare, constă într-o principală acțiune. În cazul beletristicii, în urma lecturii/luării de notițe pe marginea cărții să *fii capabil să povestești și să interpretezi cele citite*, iar în cazul literaturii de specialitate să *fii capabil să explici și să comentezi materialul ideatic parcurs și prelucrat*. Dacă aceste tehnici sunt bine aplicate, individul nu va ajunge niciodată să fie împins să copieze/plagieze. Fenomenul plagiatului apare dintr-o lipsă acută de înțelegere și, mai ales, de *putință de a explica și comenta* cele înțelese. Elevul/studentul, de-a lungul formării sale, își exersează aceste tehnici pentru a le stăpâni cât mai bine. El și le antrenează și exersează în cadrul diferitelor discipline. Unele i se par mai „simple”, altele mai „grele”.

Ce anume dă eticheta de „simplu/plăcut” și „greu/neplăcut/neinteresant”? Modul prin care înțelegem! A înțelege ceva înseamnă automat că *te-ai luminat*, că *te-ai lămurit*¹, iar aceasta produce imediat o anumită satisfacție. Cu cât înțelegerea este mai mare, cu atât satisfacția este mai mare. Cu cât neînțelegerea este mai mare, cu atât insatisfacția și renunțarea/plictisul sunt mai mari. A scrie o lucrare științifică înseamnă, în schimb, a face ceva mai mult decât să înțelegi ceea ce citești, înveți. Înțelegerea este scopul și condiția primordială. Înțelegerea se antrenează cu ajutorul mai multor tehnici, cum am arătat mai sus. Pentru ca ea să fie deplină, este nevoie să se treacă la această etapă superioară, anume să *arăți, să expui la rândul tău într-un discurs ceea ce ai înțeles*. Acest lucru nu înseamnă să *reproduc*i ca pe o poezie ceea ce un altul a înțeles. Nu ți se cere să reproduc, ci ți se cere să explici!

Cunoașteți cu toții, din diferite experiențe ale vieții, că ați trecut printr-o situație de acest gen: cineva vă vorbea despre un subiect, sau vă arăta cum funcționează un mecanism cu scopul ca dumneavoastră să *înțelegeți* cum gândește respectiva persoană sau să vă facă să *înțelegeți* funcționarea unui aparat. Apoi, vă întreabă: „ai înțeles?” Iar dumneavoastră răspundeți – sinceri de altfel – că „da!” (dacă se spunea „nu”, se mai făcea o încercare). Iar dacă persoana respectivă spunea: „bine, dacă ai înțeles, atunci spune-mi ce ai înțeles”, știți foarte bine că aveți un mic blocaj. Una este să înțelegi, alta este să explici ceea ce ai înțeles.

A explica înseamnă a *desfășura ideile*, a le prezenta cât mai clar. Chiar termenul, care provine din latină – *ex-plicare* (a desfășura un sul de hârtie = este vorba despre „plicul” care conținea legile sau preceptele oficiale care erau citite în piața

¹ Termenul provine din *lamură*, un termen geologic, adică reprezintă un „filon”, așa cum se spune că „am descoperit un filon de aur”. Lamura sau filonul reprezintă zona *degajată*, separată, cu o concentrație mai mare din materia căutată, materie pură, neamestecată cu impurități.